

VIERELLÄ VARHAIN – TUKI ON PARHAIN

Koulutusmateriaali haastaviin kasvatuskumppanuuskohtaamisiin

Marja Olli f23a

Opinnäytetyö, Syksy 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak - länsi, Pori

Sosiaalialankoulutusohjelma

Sosiaali – ja kasvatustieteiden SV

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Olli Marja. Vierellä varhain – tuki on parhain. Koulutusmateriaali haastaviin kasvatuskumppanuuskohtaamisiin. Pori, syksy 2010, 25 s., 3 liitettä

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Länsi, Porin yksikkö, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosiaali ja kasvatustieteiden suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä koulutusmateriaali varhaiskasvattajille tueksi haastaviin kasvatuskumppanuuskohtaamisiin. Koulutusmateriaalin pilottiesitys toteutettiin opinnäytetyöprosessin aikana nokialaisessa Myllyhaan päiväkodissa, jonka henkilökunta osallistui koulutusmateriaalin sisällön ja esityksen arviointiin.

Opinnäytetyö rakentuu vahvasti sosiaalipedagogisen viitekehyksen ympärille. Kasvatuskumppanuuskäsitteen avaamiseksi aineistoa kerättiin tutustumalla aiheesta kertovaan kirjallisuuteen sekä käyttämällä aikaa eri ammattilaisten ja vanhempien kanssa käytyihin keskusteluihin. Työn toteutustapa oli produktio, jonka varsinaisena tuotoksena syntyi koulutusmateriaali.

Opinnäytetyön raportissa kuvataan työnteoreettinen viitekehys, kasvatuskumppanuuden käsite ja koulutuksen prosessi ideasta varsinaiseen koulutukseen.

asiasanat: sosiaalipedagogiikka, vuorovaikutus, kasvatuskumppanuus, läsnäolo, kohtaaminen, verkosto

ABSTRACT

Olli Marja. Training Material for Interaction in Challenging Educational Partnerships. Pori, Autumn 2010, Language: Finnish, 25 pages, 3 appendices.

Diakonia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education.

Degree: Bachelor of Social Services.

The goal of the thesis was to develop a study material to provide support for early education teachers when interacting in challenging educational partnerships. The pilot case of the study material was carried out in a day care center called Myllyhaka in Nokia. The personnel of the day care took part in the assessment of the contents and performance of the study material.

The foundation of the thesis was strongly built around a social context. To make the concept of education partnerships clear material was gathered by exploring relevant literature, taking time to speak to different professionals and parents. The implementation of the study was called the Product, from which the study material was written.

The report of the thesis describes, the concept of this educational partnership and the process of this study from its original idea to actual training.

Keywords: social education, interaction, educational partnership, being present, encountering, network.

SISÄLTÖ	
TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1. JOHDANTO	5
2. PRODUKTIO.....	7
3. LÄSNÄOLON JA KOHTAAMISEN TOIMINTAYMPÄRISTÖT TAIKATUULESSA JA MYLLYHAAN PÄIVÄKODISSA	8
4. SOSIAALIPEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSEN ARJESSA.....	9
4.1 KASVATETAAN KUMPPANEINA	10
4.2 KASVATUSKUMPPANUUS KANNATTELEE LASTA	11
4.3 KUMPPANINA HAASTAVAT VANHEMMAT	12
4.4 VERKOSTOT KUMPPANUUDEN TUEKSI	13
5. KASVATUSKUMPPANUUS PERHETYÖTÄ VAI PEDAGOGIIKKA?	15
6. KOULUTUS	17
6.1 KOULUTUKSEN IDEOINTI.....	17
6.2 KOULUTUKSEN VALMISTELU.....	18
6.3 KOULUTUSILTA.....	19
6.4 PALAUTE KOULUTUKSESTA.....	19
7. VIERIVÄ KIVI EI SAMMALOIDU.....	21
8. POHDINTA	22
LÄHTEET.....	23
LIITTEET	25

1. JOHDANTO

Kolmessa vuodessa ideat tästä opinnäytetyöstä ovat eläneet ja muotokin muuttunut useasti. Tässä se kuitenkin nyt on, produktio, jonka tuloksena olen koonnut koulutusmateriaalin sosiaalipedagogisesta kohtaamisesta tueksi haastavalle kasvatuskumppanuudelle.

Sosiaalipedagogiikasta on muodostunut oman ammatillisen polkuni suunnan näyttäjä. Nokialaiset varhaiskasvatusyksiköt Taikatuulen ja Myllyhaan päiväkodit ovat mahdollistaneet upean ympäristön, jossa on tilaa kohdata haastavatkin asiakkaat heidän tarvitsemallaan tavalla.

Sosiaalipedagoginen ammatillinen toiminta on niin moninaista ja monitasoista, että yksin sen kuvaamiseen tässä opinnäytetyössä olisi mielekästä käyttää valtaosa. Fokukseni ollessa kuitenkin varsinaisen toiminnallisen työkalun kuvaamisessa avaan sosiaalipedagogiikkaa varhaiskasvatuksen arjessa varsin rajatusti kuvaamaan sitä teoreettista viitekehystä, jonka raameissa olen lopputulosta tarkastellut.

Sosiaalipedagogiikan teoreettinen viitekehys mahdollistaa asiakkaan ja hänen ongelmiansa kohtaamisen rohkeasti. Työntekijän vuorovaikutustaidot korostuvat, ja hänen kykynsä haastaa asiakas omien ongelmiansa ratkaisijaksi on sosiaalipedagogisessa työssä merkittävää. Sosiaalipedagogiikka kannustaa olemaan läsnä asiakkaan arjessa. Rinnalla kulkemisesta syntyy prosessi, jonka lopputuloksena on asiakkaan itse apuun auttaminen.

Prosessin tavoitteena on ollut saada aikaan uusi käytäntö ja lopputulosta tukemaan syntyi koulutusmateriaali. Olen työtiimin jäsenenä mielummin uuden kehittäjä kuin vuodesta toiseen samojen rutiineiden toistaja. Toiseksi isoksi tavoitteena halusin selkiyttää sitä miten haastavia kasvatuskumppanuustilanteita voi viedä eteenpäin osana kasvatuskumppanuutta ja vanhempien kohtaamista. Haastava vanhempi voi olla se, joka ei koskaan kysy lapsestaan mitään, vanhempi joka pakoilee kohtauksia kasvattajan kanssa tai vanhempi joka laiminlyö lapsensa oikeuksia kasvaa turvallisessa ympäristössä.

Matkan varrelta on raivattu monta kiveä, ennen kuin tämä työ on saatu valmiiksi. Seuraavaksi olisi mielenkiintoista osallistua vuoropuheluun vanhempien kanssa siitä, miten he kokevat rohkeamman ja avoimemman kumppanuusmallin kohtaamisissaan työntekijöiden kanssa. Jatkotyöstön tavoitteena on myös muokata nykyisestä koulutusmateriaalista sellainen, että sen kouluttaminen on mahdollista useamman kouluttajan voimin. Nyt materiaalin kouluttaminen perustuu omaan henkilökohtaiseen osaamiseen ja kokemuksiini sosiaalipedagogisista menetelmistä haastavissa kasvatuskumppanuustilanteissa.

Olen erityisen kiitollinen esimiehelleni Päivi Saari - Vesalle rohkeudesta ottaa vastaan ideoita ja olla mukana toteuttamassa sosiaalipedagogista työympäristöä Taikatuulen päiväkodissa sekä rinnalla kulkemisesta oman ammatillisen kasvuni matkalla. Merkittävänä vaikuttajana opinnäytetyöni prosessissa ja toteutuksessa on ollut myös toinen rohkea nainen, Myllyhaan päiväkodin johtaja Anette Lehtonen. Hänen pedagoginen silmänsä ja taitonsa johtaa omaa yhteisöään antoivat minulle mahdollisuuden jakaa omaa osaamistani ja oppia itse varhaiskasvatuksen maailmasta paljon. Taikatuulen perhetyöntekijä Kaisa Suksen kanssa käytyt monitahoiset keskustelut perhetyöstä varhaiskasvatuksessa ja omasta roolista sen toteuttajana ovat toimineet mahtavana vertaistukena silloin, kun oma punainen lanka on ollut vaarassa kadota. Nokian kaupungin konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat Susanna Lahtinen ja Marjaana Sieväsalo toimivat ammatillisten ajatusten jakajina koulutusmateriaalia työstäessäni. Sydämen kokoinen kiitos kaikille.

2. PRODUKTIO

Produktio on yleensä lyhytkestoinen ja sen tarkoituksena on tehdä jokin tuotos, produkti, ja samalla kehittää työvälineitä käytännön toimintaan. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen, Ockenström 2007, 32). Oma produktini on Power Point muodossa oleva koulutusmateriaali, Vierellä varhain - tuki on parhain, Nokialaiselle Myllyhaan päiväkodille.

Kun produktiota suunnitellaan, hahmotetaan aluksi työn tavoite, ja se miten työ niveltyy ammatilliseen käytäntöön. Diakin opinnäytetyön tulee edistää ammatillista kasvua. Produktion suunnittelun, toteuttamisen ja reflektoinnin pohjalla tulee olla myös Produktion kohdetta ja ammatillisia käytäntöjä koskeva tutkittu tieto. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen, Ockenström 2007 , 32.)

Oman Produktioni tavoitteena on ollut jakaa kokemuksia sosiaalipedagogisen kohtaamisen käytännöistä työskentelystä Taikatuulen päiväkodissa toisille Nokian kaupungin päiväkodeille. Koulutusmateriaalin esittelykohteeksi valittu Myllyhaan päiväkotini oli opintojeni aikana itselle tärkeä käytännön harjoittelupaikka. Käytännön harjoittelun omat kokemukset sekä keskustelut päiväkodin henkilökunnan kanssa nostivat esille tunteen koulutuksen tarpeesta. Näiden kokemusten myötä uskoin, että Myllyhaan päiväkodin henkilökunta on riittävän rohkea ottamaan vastaan uusia, perinteestä poikkeaviaakin ideoita.

3. LÄSNÄOLON JA KOHTAAMISEN TOIMINTAYMPÄRISTÖT TAIKATUULESSA JA MYLLYHAAN PÄIVÄKODISSA

Opinnäytetyöprosessini voi sanoa kestäneen viimeiset kolme vuotta. Tämän ajan olen työskennellyt Nokialla Taikatuulen varhaiskasvatustyöyksikössä. Taikatuulella on kolmen vuoden aikana luotu malli, jossa yksiosastoinen päiväkotiryhmä ja varhaiskasvatuksen perhetyö toimivat yhteisesti suunnitellussa ja toteutetussa arjessa. Työtä ovat vahvasti ohjanneet sosiaalipedagogiset kohtaamistavat. Ne ovat näkyvillä päivittäin perheiden kohtaamisessa ja tavassa toimia haastavissakin kasvatuskumppanuussuhteissa.

Pelkät menetelmät eivät itsestään tee kenestäkään vuorovaikutuksen ammattilaisia suhteessa asiakkaisiimme. Kykymme kohdata ja olla läsnä asiakkaiden arjessa luo meille mahdollisuuden avoimeen kasvatuskumppanuuteen. Kasvatuskumppanuudessa me työntekijöinä olemme vastuussa sen syntymisestä ja ylläpitämisestä. Samalla tavalla me olemme vastuussa lapsen edun toteutumisesta. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa myös hankalista asioista puhumista ja niiden eteenpäin viemistä.

Materiaalin esittelin toisen nokialaisen päiväkodin Myllyhaan päiväkodin henkilöstölle. Olen opintojeni aikana suorittanut kaksi harjoittelua Myllyhaan päiväkodissa. Oma vahva oppimiskokemukseni pedagogisen työn kannalta oli merkittävä näillä harjoittelujaksoilla. Harjoittelujaksojeni ja myöhemmän lyhyen työskentelyjaksoni aikana Myllyhaassa kohtasin muutamia perheitä, jotka olisivat hyvin sopineet asiakkaiksemme Taikatuuleen. Tästä syntyi ajatus osaamisen jakamisesta opinnäytetyön avulla. Sosiaalipedagoginen orientaatio ei tarvitse ympäristön muutosta vaan halun toteuttaa sitä omasta työstä käsin.

4. SOSIAALIPEDAGOGIIKKA VARHAISKASVATUKSEN ARJESSA

Puhuttaessa arkeen suuntautuneesta sosiaalipedagogisesta toiminnasta, koskee se tällöin ihmisen monimutkaisia ja ratkaisemattomia arjen tehtäviä. Näin ollen asiakkaita autetaan konkreettisesti heidän pyrkiessään rakentamaan parempaa arkea ja hallitsemaan olosuhteitaan. Työntekijän koko persoona on mukana toiminnassa. Hänen tulee saavuttaa ihmisten luottamus ja saada heidät kiinnostumaan asiastaan, mutta se ei tarkoita, että hänen tarvitsisi peitellä minuitaan, kokemuksiaan, intressejään, pelkojaan tai mahdollisuuksiaan. Sosiaalipedagogisessa työssä on olennaista kyetä työstämään asiakkaiden vuorovaikutus- ja kommunikaatio-ongelmia sekä oppimis- ja ymmärtämispuutoksia (Hämäläinen & Kurki 1997,128.)

Sosiaalipedagogiikka kannustaa varhaiseen puuttumiseen ja asioiden esille ottamiseen niiden haasteellisuudesta huolimatta. Oma kokemukseni on, että me varhaiskasvatuksen työntekijät usein näemme perheiden ongelmat hyvissä ajoin, mutta puutumme niihin liian myöhään.

Sosiaalipedagogisessa interventiossa työntekijä lähtee asiakassuhteessa liikkeelle tilannesidonnaisesti ja käyttää, mobilisoi, näin ollen asiakkaan omia resursseja. Sosiaalipedagoginen väliintulo perustuu terveeseen vuorovaikutukseen ja riskien hajauttamiseen, jossa ammattihenkilö on jatkuvassa kontaktissa ja vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa subjektitasolla. Työntekijä asettuu asiakkaan kanssa dialogiseen, vastavuoroiseen suhteeseen. (Ranne 2002b, 162- 163.)

Kun sosiaalipedagogiikassa käsitellään ihmisen arkielämää, kykyä tulla toimeen omassa monimuotoisessa elämässään, sen tavoitteena on, että ihminen oman tilanteensa tiedostamisen kautta vapautuisi passiivisesta toimenpiteiden kohteena olemisesta aktiiviseen toimintaan. Se, että ihmisen itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan, on sosiaalipedagogisten menetelmien peruseriaatteena. Sosiaalipedagogisten interventioiden avulla on tavoitteena parantaa, yhdessä ihmisten itsensä kanssa, yksilöiden ja ryhmien

elämänlaatua. Sosiaalipedagogisen toiminnan metodologia perustuu aina dialogiin, ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Se, että ihmiset itse osallistuvat kaikkiin toimintaprosessin vaiheisiin, on tärkeä perusajatus. (Hämäläinen & Kurki 1997, 49.)

Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen vaatii väliintulotilanteissa hyviä vuorovaikutustaitoja. Siksi lapsen hoitosuhteen alusta lähtien koko perheen kohtaamisella ja avoimuuden ylläpitämisellä on iso merkitys. Huoltaherättävien tilanteiden ratkaiseminen kannattaa aloittaa ihmettelyllä muuttuneesta tilanteesta. Varhaiskasvatushenkilöstön ei tarvitse tietää ja osata kaikkea. Ammattitaitoon kuuluu myös rajata se, mihin oma osaaminen ja aika riittävät ja mihin tarvitaan muuta verkostoa mukaan asiakkaan tilanteiden ratkaisemiseksi.

Rinnalla kulkemisesta on sosiaalipedagogiikassa vaikea löytää selkeää määritelmää. Rinnalla kulkeminen on kuitenkin eräänlaista tukihenkilönä toimimista. Rinnalla kulkija välttää yksinkertaistettua ihmiskäsitystä ja suoraviivaista ongelmien käsittelytapaa. Ammatillinen rinnalla kulkija luo asiakkaaseen pysyvän suhteen ja toimivan vuorovaikutussuhteen ja kulkee hänen rinnallaan riittävän pitkän matkan. (Ranne ym. 2005, 18.)

4.1 Kasvatetaan kumppaneina

Suomalaiselle päivähoidolle on määritelty lainsäädännössä (Laki lasten päivähoidosta 367/1973) kaksi tehtävää: lasten kehityksen kokonaisvaltainen tukeminen ja perheiden kotikasvatuksen tukeminen. Viime vuosina päivähoitolain velvoitetta perheiden kotikasvatuksen tukemisesta on työstetty eteenpäin kasvatuskumppanuuden käsitteen avulla. (Karila 2006, 93.)

Kasvatuskumppanuus ei ole asiantuntijalähtöistä vaan siinä asetetaan perheiden rinnalle jakamaan arjen kasvatustuuta. Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja varhaiskasvattajat yhdistävät olennaisen tiedon ja ymmärryksen lapsesta. Kasvatuskumppanuudessa lapselle tärkeät aikuiset vaalivat toistensa suhteita lapseen. (Kaskela 2009.1)

Kasvatuskumppanuus asettaa melkoisia haasteita vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten vuorovaikutussuhteelle (Karila, 2006, 94). Vaikka kasvatuskumppanuudessa korostetaan vastavuoroisuutta, asettuu siinä ammattilaisille suurempia odotuksia. Ammattilaisten on luotava kasvatuskumppanuudelle otolliset puitteet. Lisäksi heiltä odotetaan myös omien ajattelutapojensa kriittistä arviointia osana ammatillista kehittymistään. (Karila, 2006, 96.)

Nämä haasteet korostavat henkilöstön yhteisiä arvoja ja asenteita kohdata kuka tahansa vanhempi. Vuorovaikutustaidot, rohkeus avoimeen vuorovaikutukseen sekä taito olla läsnä nopeastikin ohimenevissä tilanteissa ratkaisee millaiseksi kumppanuussuhde muodostuu.

Dialoginen avain on kuulemisessa. Vain kuuleva suhde voi synnyttää aitoa vuoropuhelua, missä on tilaa kaikkien osapuolten tulla näkyviksi omine ajatuksineen. Dialogi, toteutuu tasa-arvoisessa puheessa, jossa toisen tietämys ei ole merkityksellisempää ja arvokkaampaa kuin toisen osapuolen. Dialogiseen vuoropuheluun mahtuu eri mieltä oleminen, suorapuheisuus ja rehellisyys, koska sitä kannattelee kuulemisen ja kunnioituksen kokemus. (Kaskela& Kekkonen 2008, 38.)

4.2 Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta

Kasvatuskumppanuus on vuorovaikutussuhde, joka on lapsen kehityksen kannalta merkityksellinen. Vuorovaikutus yhdistää kotia ja päivähoitoa ja edesauttaa näin ehyen kasvuympäristön muodostumista lapselle. (Karila 2006, 91.)

Yksi tärkeimmistä asioista hyvässä kasvatuskumppanuudessa on lapsen kokemusten kuuleminen. Tarvitaan aikuisen kykyä eläytyä lapsen maailmaan. Lapsi tarvitsee tunnetaitojensa pohjaksi päivittäisten kokemusten ja eletyn elämän jakamista. Lapsen kuuleminen ja yhteinen vuoropuhelu mahdollistaa syvemmän ja monipuolisemman kuvan lapsesta. (Kaskela & Kekkonen 2008. 24)

Tunnekokemuksilla, niiden jakamisella ja vastaanottamisella on keskeinen merkitys varhaisessa vuorovaikutuksessa ja koko lapsen kehityksessä (Kaskela 2009, 5) Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on vahvistaa myös vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta. Lapsi tarvitsee kannattelua kiintymyssuhteessa omiin vanhempiin, erokokemuksessaan ja luottamuksen rakentumisessa. (Kaskela 2009, 3)

Vanhemmilla on oikeus osallisuuteensa lapsensa varhaiskasvatuksessa. Konkreettisen osallisuuden lisäksi tavoitteena on vahvistaa vanhemman kokemuksellista osallisuutta. Osallisuudessa on viime kädessä kysymys syvällisestä ihmisen identiteetin kokemuksesta, jäsenyyden tunteesta yhteisössä ja mahdollisuudesta olla rakentavasti mukana yhteisöllisessä prosessissa. (Kaskela 2009, 3)

Toimivat kumppanuussuhteet edellyttävät perustakseen toimivaa kumppanuuskulttuuria. Se rakentuu molemminpuoliseen kunnioitukseen ja vastavuoroiseen kuulluksi tulemiseen. (Karila, 2006, 104.)

Kasvatuskumppanuuden toteuttamisessa erottuvat ne ammattilaiset, jotka näkevät kumppanuuden oleellisimman sisällön. He kokevat lapsen edun niin voimakkaasti, etteivät epäröi ihmetellä ja kyseenalaistaa asioita, jotka ovat lapsen edun vastaisia.

4.3 Kumppanina haastavat vanhemmat

Lapsensa asioista kiinnostuneet ja tasapainoista arkea elävät vanhemmat ovat usein valmiimpia tasavertaiseen kumppanuuteen varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksessa kumppanuutta toteutetaan monenlaisten perheiden ja vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen arkipäivää on myös haastavien vanhempien kohtaaminen: vanhempia, jotka välttelevät vuorovaikutustilanteita lasta kasvattavien ja hoitavien aikuisten kanssa; vanhempia, jotka eivät kunnioita velvollisuuksiaan lasta kohtaan; vanhempia, jotka eivät näe tai kuule omaa lastaan tai eivät noudata yhdessä sovittuja pelisääntöjä. Tällaiset kohtaamiset kumppanuuden kannalta ovat haastavimpia.

On kumppanuuden ja lapsen edun mukaista, että haastavatkin vanhemmat kohdataan. Kohtaamista tulee mietittyä aina etukäteen enemmän ja kohtaamista välttelee ja siirtää joskus tiedostamattakin. Haasteellisten kohtaamisten taakse kätkeytyy kuitenkin usein syy.

Lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseksi pidetyt keskustelut vanhempien ja ammattilaisten välillä ovatkin kumppanuuden kehittymisen ja lujittumisen kannalta avainasemassa (Karila, 2006, 104). Usein näissä keskusteluissa tilan antaminen ja vanhemman kuuntelu avaavat työntekijälle eri tavalla perheiden tilannetta.

On asioita, jotka menevät toisten edelle. Jos perheessä kipuillaan jonkin asian parissa enemmän, se ei voi olla vaikuttamatta lapseen arkeen päivähoitossakin. Joskus oppimiseen ja lapsen kehitykseen liittyvät asiat pitää jättää taka-alalle, jotta löydetään ratkaisu siihen, miten perheen arki palautuisi lapsille ja aikuisille tasapainoiseksi.

4.4 Verkostot kumppanuuden tueksi

Verkostotyöksi kutsutaan tapaamisia, joissa on asiakkaan lisäksi mukana viranomaisia ja asiakkaan sukulaisia tai ystäviä. Keskusteluhenkilönä on luonnollisesti asiakas itse, ja hän on myös aktiivisesti määrittelemässä, keitä kokoukseen osallistuu ja mistä kokouksessa keskustellaan. (Keskinen, Virjonen 2004, 24.)

Verkostotapaaminen voidaan järjestää päiväkotien aloitteesta perheen kokonaistilanteesta lapsen edun ja elinolosuhteiden parantamiseksi. Kokoontumispaikaksi valitaan asiakkaan kannalta helpoin ja turvallisin paikka, joka on usein oma koti tai lapsen päivähoitopaikka. Verkostopalaverissa on tärkeätä, että koollekutsuja toimii palaverin vetäjänä, koska hänellä on usein paras tieto asiakkaan kokonaistilanteesta. Verkoston tarkoitus on tuoda esille huolta herättävät asiat. Etukäteen on hyvä miettiä isoin huoli, jotta palaveriaika ei mene asiakkaan ongelmien luetteluun. Tärkeätä on myös asiakkaan kuuntelu ja hänen osallistamisensa asioiden ratkaisuun. Hyvässä verkostossa

suunnitellaan, sovitaan ja sitoudutaan kukin omassa roolissaan asiakkaan elämän tilanteen tukemiseen.

Nokian kaupunki tarjoaa asiakkaidensa käyttöön oman varhaiskasvatuksen perhetyöntekijän. Perhetyöntekijä on koko kaupungin varhaiskasvatusyksiköiden käytössä konsultointiin ja tueksi varhaiskasvatussuunnitelma tapaamisiin ja verkostopalaveriiniin. Perhetyöntekijä vetää yhteistyössä muiden varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta tukevia Käsikynkkäryhmiä. Yksi työntekijä ei ehdi kuitenkaan kohdata kaikkia, siksi vastuu hyvästä kohtaamisesta ja läsnäolosta on kaikilla Nokian varhaiskasvatuksen työntekijöillä yhteistyössä perheen ja verkostojen kanssa. (Suksi 2007.)

5. KASVATUSKUMPPANUUS PERHETYÖTÄ VAI PEDAGOGIIKKA?

Varhaiskasvatuksessa vaatimus ja velvoite kasvatuskumppanuudesta on otettu vastaan ristiriitaisin tuntein. Ajatus perheen osallisuudesta ja entistä tietoisemmasta ja tavoitteellisemmasta tukemisesta on herättänyt hämmennystä siitä, onko työn kohteena lapsi, perhe vai molemmat. Yhteistyön laventaminen ja ylikorostaminen hämärtää päivähoidon perustehtävän, laadukkaan varhaiskasvatuksen tarjoamisen jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle. Perhetyön on nähty heikentävän pedagogiikkaa ja tuovan varhaiskasvatukselle liikaa vastuuta koko perheen tukemisesta. Toisaalta tietoisuutta vanhempien ainutlaatuisesta ja ensisijaisesta asiantuntijuudesta oman lapsensa asioissa on vaikea ohittaa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 11.)

Varhaiskasvatuksessa on vallalla erilaisia näkemyksiä siitä, mitä perhetyö on tai mitä sen pitäisi olla. Vastuu päivähoidon käsitteiden määrittelystä, sisällön suunnittelusta ja kasvatukseen menetelmistä on haluttu pitää ammattilaisten käsissä. Perinteisesti vanhempien kanssa on tehty yhteistyötä, joka on ollut enimmäkseen erilaista tiedottamista ja yhteisistä pelisäännöistä sopimista.

Ajatus vanhempien osallisuudesta ja heidän roolistaan lastensa parhaina asiantuntijoina on kuitenkin vahvistunut viime vuosina. On alettu nähdä, että ammattilaiset tarvitsevat työhönsä vanhempien tietoa omasta lapsestaan. Kasvatuskumppanuus on lapsen ja perheen kaikinpuolisen hyvinvoinnin edistämistä ja vahvistamista siten, että vanhemmilla olisi voimia ja kykyä suoriutua vanhemmuudestaan mahdollisimman hyvin. Parhaimmillaan lapsi kokee turvallista jatkuvuutta kodin ja päivähoiton välillä ja pahimmillaan turvattomuutta ja hämmennystä eri osapuolten vähätellessä ja mitätöidessä toisiaan. (Mikkola & Nivalainen 2009, 12.)

Produktini yhtenä tavoitteena on selkeyttää sitä, miten näitä haastavia kasvatuskumppanuustilanteita voisi viedä eteenpäin osana kasvatuskumppanuutta ja vanhempien kohtaamista. Kaikki kohtaamiset tai haastavat tilanteet varhaiskasvatuksessa ei tarvitse yläotsikoksi perhetyötä.

Perhetyö varhaiskasvatuksessa voi olla monitasoista ja sen toteuttamismuoto hyvin kuntakohtaisia. Sosiaalipedagoginen ajatusmaailma ohjaamisesta, rinnalla kulkemisesta ja asiakkaan omien vahvuuksien löytymisestä sopivat hyvin varhaiskasvattajien arkityön kohtaamisten tueksi.

6. KOULUTUS

6.1 Koulutuksen ideointi

Koulutuksen ideointi lähti liikkeelle tavoitteesta juurruttaa Taikatuulessa syntynyt kasvatuskumppanuuden kohtaamisen malli Myllyhaan päiväkotiin. Opinnäytetyöverstaisten edetessä juurruttaminen alkoi kuitenkin tuntua liian haastavalta tavoitteelta. Lopulta päädyin rakentamaan 2 tunnin koulutusmateriaalin, jota myöhemmin voitaisiin hyödyntää muissakin varhaiskasvatusyksiköissä.

Koulutusta lähdettiin ideoimaan yhdessä molempien varhaiskasvatusyksiköiden johtajien kanssa syksyllä 2009. Koulutuspäiväksi sovittiin huhtikuun 13. päivä keväällä 2010. Koulutuspäivän ja teeman sopiminen piti tehdä hyvissä ajoin, jotta koulutus tukisi Myllyhaan päiväkodin henkilöstön varhaiskasvatussuunnitelman etenemistä oman koulutuksen osalta.

Koulutuksen tarpeellisuuden olin kokenut itse harjoitteluajani, mutta haastavaa oli saada omat ajatukseni tiivistettyä ehjäksi kokonaisuudeksi. Ensimmäiseksi tavoitteeksi sisällön rakentamisessa asetin vuorovaikutuksen itseni ja kuulijoiden välille. Kokosin diat niin, että teoriaosuuden jälkeen tuli aina asioita, joihin kuulijat todennäköisesti tarttuisivat. Diojen tavoitteena oli löytää todellisia tilanteita kuulijoiden arkipäivän työstä ja tarjota niihin sosiaalipedagogisia ratkaisumalleja. Ratkaisumallit olivat helppoja, kaikkien toteutettavissa olevia, arjen kohtaamistilanteissa helposti käyttöön otettavia.

Koulutusmenetelmänä käytin ohjattua oivaltamista. Opetusmenetelmällä tarkoitetaan kaikkien niiden toimintojen kokonaisuutta, joilla opettaja/ohjaaja/valmentaja pyrkii ohjaamaan tarkoituksenmukaista oppimista. Ohjatussa oivaltamisessa pyritään johdonmukaisen ajattelun kehittämiseen siten, että ennakoitavat kysymykset tuottavat ennakoitavia, oikeita ja odotettuja vastauksia (terveliikkuja i.a.) Ohjattu oivaltaminen on yksi Mosstonin opetusmenetelmistä, jota käytetään paljon liikunnan opettamisessa.

Huolen puheeksi ottamista avasin koulutuksessa lyhyesti. Halusin tuoda puheeksiottamisessa esille spontaanisuuden. Koen itse huolenpuheeksi ottamisen koulutukset monesti liian vaikeasti selitettynä. Huolenpuheeksi ottamista kannattaa lähestyä ihmettelyllä muuttuneesta tai huolta herättävästä tilanteesta. Huolen pitkään panttaaminen usein mutkistaa asioita.

Aikataulullisesti ison osan jätin verkostopalveri käytännön avaamiselle ja esimerkkiperheen avulla nokialaisen mallin esittämiseksi. Varhaiskasvatuksessa liian vähän osataan hyödyntää verkostoja perheen ympärillä. Toisaalta monesti myös oletetaan, ettei verkostotyöskentelyä voi käynnistää päiväkodista. Verkoston hyödyntäminen on kuitenkin merkittävä osa varhaiskasvatuksen työntekijän ammattitaitoa.

Minulla on hyviä kokemuksia menetelmän käyttämisestä lasten liikunnan koulutuksissa, siksi päädyin menetelmän valitsemiseen tähänkin koulutukseen. Diojen rakenteen pyrin tekemään yksinkertaiseksi ja selkeäksi. En halunnut, että varsinainen pääpaino koulutuksessa olisi dioilla. Tavoitteenani oli saavuttaa ammatillinen, vuorovaikutuksellinen koulutus tilanne, jota diat tukisivat. Dioihin liittyvää materiaalia kokosin alkuvuoden ja maaliskuun aikana sain diat valmiiksi. Loppuajan tein paljon ajatustyötä esimerkeistä, jota koulutuksessa nostaisin esille. Esimerkit käytännön tilanteista olivat oman työuran varrelta.

6.2 Koulutuksen valmistelu

Koulutuksen valmisteluvaiheessa piti ottaa huomioon aikataulujen sopivuus henkilöstön työvuoroihin, kutsut, koulutustila, välineet ja muu viihtyvyys. Olin sopinut koulutuspäivän siis hyvissä ajoin, jotta henkilökunnan työvuorot pystyttiin suunnittelemaan aikatauluun sopiviksi. Halusin kuitenkin tehdä henkilökunnalle erillisen kutsun, joka virittäisi osallistujat tunnelmaan jo ennen varsinaista päivää. Kutsu on tämän raportin liitteenä. Tilaratkaisu on Myllyhaan päiväkodissa helppoa, koska päiväkodissa on iso liikuntasali ja alas vedettävä valkokangas. Audiovisuaalinen välineistö eli videotykki oli myös käytössä

päiväkodin puolesta. Tietokoneen vein paikalle itse. Näiden välineiden toimivuuden kävin varmistamassa jo päivällä, hyvissä ajoin ennen koulutuksen alkua. Koulutus tapahtui heti päiväkodin sulkeuduttua, joten halusin tarjota osallistujille suolaisen ja makean välipalan sekä kahvin motivoimaan koulutuksessa istumista työpäivän päätteeksi. Myllyhaan päiväkodin henkilökunta auttoi kaikissa koulutuksen valmisteluvaiheissa omaehtoisesti.

6.3 Koulutusilta

Koulutusiltaa oli valmisteltu paljon ja sen onnistumiseksi olin saanut apua ympärillä työskenteleviltä ihmisiltä. Koulutusilta sujui täysin suunnitellulla tavalla. Tavoite vuorovaikutuksellisesta ilmapiiristä syntyi ja oma tunne asian merkityksestä tuli välitettyä kuulijoille. Itselleni oli merkityksellistä, että opinnäytetyön rakentamisvaiheen opponenttina toiminut Kirsi Toiminén oli kuulemassa koulutusta. Näin sain palautetta illan onnistumisesta myös toisesta näkökulmasta. Koulutus pysyi aikataulussaan, ja kysymyksiä riitti vielä esityksen päätyttyäkin. Koulutuksen päätteeksi jaoin kuulijoille palautelomakkeen, joka oli mahdollista palauttaa heti koulutuksen jälkeen tai seuraavan viikon maanantaina, jolloin olin sopinut tulevani hakemaan palautteet. Jätin myös palautteita päiväkodin kahvipöydälle.

Kotiin kävellessäni olo oli tyhjä. Pitkään valmisteltu prosessi oli päänäytökseltään ohi. Tulevaisuus näyttäisi koulutuksen merkittävyyden eli jalkautumisen työntekijöiden omaan työhön.

6.4 Palaute koulutuksesta

Palautelomakkeen suunnittelin yksinkertaiseksi, tein siihen neljä avointa kysymystä. Avoimiin kysymyksiin päädyin siksi, että vastauksillaan ne avaisivat enemmän todellisia ajatuksia koulutuksen sisällön merkityksestä ja itsestäni esiintyjänä ja aiheen asiantuntijana. Kysymyskaavake on tämän raportin liitteenä.

Vastauksista selvisi, että aihe oli ajankohtainen. Osalle vastaajista akuutti, osalle tuttu, mutta ei ajankohtainen omassa lapsiryhmässä. Aihetta pidettiin kuitenkin kaikissa vastauksissa tärkeänä. Erityisesti esille nostettiin verkostopalaverit ja oman roolin merkitys niiden etenemisessä. Palautteissa kiitettiin rohkaisusta kumppanuuteen haastavien vanhempien kanssa. Esittelemäni verkostomallin leviämistä toivottiin nokialaiseen varhaiskasvatuksen toteuttamismalleihin.

Ideoita kuulijat kokivat saavansa vaikeiden tilanteiden puheeksi ottamisesta. Erityisesti kynnystä puheeksi ottamisen rohkeuteen madalsi tieto siitä, että kaikkeen ei tarvitse olla valmiita vastauksia heti, pelkkä ihmettely riittää. Osa vastaajista koki myös saaneensa tietoa ja ideoita Nokialaisista varhaiskasvatusta tukevista tahoista kuten varhaiskasvatuksen ja ennaltaehkäisevän perhetyön malleista.

Pyysin kuulijoilta myös palautetta omasta esiintymisestääni ja asiantuntijuuteni näkymisestä esityksessä. Palaute oli positiivista. Esille nostettiin kouluttajan oma innostus, asiantuntijuus ja halu osaamisensa jakamiseen. Esityksen etenemistapaa kuvattiin loogiseksi ja selkeäksi. Esiintymistaidoista eniten nousivat esille ihmisläheisyys, taito vuorovaikutuksellisuuteen sekä selkeäsanaiseen ilmaisuun. Yhdessä palautteessa puututtiin itselleni arvokkaaseen tietoon niin kuin sanan käytöstä, jota esityksessä oli toistettu useasti. Power Pointin käytön koettiin tukevan esitystä. Diojen rakenteeseen toivottiin kuvia värittämään esitystä.

Yhtä kaikki, palaute oli äärimmäisen positiivinen. Tahto viedä asioita eteenpäin kaksinkertaistui palautteen ansiosta. Kuulijoita koulutusillassa oli 16, joista 14 antoi palautetta kirjallisessa muodossa. Perustyöntekijöiden palaute ja innostus olivat parasta, mitä olisin voinut materiaalilta toivoa.

7. VIERIVÄ KIVI EI SAMMALOIDU

Nälkä kasvaa syödessä. Tulevaisuuden tavoitteena on levittää mallia kaikkiin nokialaisiin varhaiskasvatus yksiköihin. Olen saanut toiveen varhaiskasvatuksen konsultoivilta erityisopettajilta olla mukana koko Nokian kaupungin kattavassa koulutuksessa, jonka yhtenä aiheena olisi koulutusmateriaalin tuottama malli haastavassa kasvatuskumppanuudessa.

Ilokseni sain myös kutsun Nokian kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman päivitysprosessin kasvatuskumppanuusryhmään. Ryhmän kokoonpano on todella ammattitaitoinen. Uskon, että toisiamme kuuntelemalla ja refleктоimalla pystymme tuottamaan hyvän työkalun tueksi arjen kohtaamisiin vanhempien kanssa.

Vaikka siis juurtumisen ideaa en pystynyt toteuttamaan omassa opinnäytetyössäni, on minulla siihen mahdollisuus tulevaisuudessa. Hyvien ajatusten kivi lakkaa usein vierimästä, kun aikaa ideoiden jalostamiselle ei arkityöltä jää. Tulevaisuuden tavoitteena onkin, että kumppanuuden kivi ei sammaloidu vaan jatkaa kulkuaan nokialaisella lapsen kasvun ja kehityksen polulla.

8. POHDINTA

*on helppoa olla samaa mieltä,
on helppoa olla mieletön.
Vaan enemmän saa kun
poikkeaa tieltä ja oikaisee
läpi metsikön*

Juice Leskinen

Kun ensimmäistä kertaa astuin nokialaisten varhaiskasvatustyöyksiköiden johtajien eteen 4 vuotta sitten, minulle oli kerrottu, että Nokialla vallitsi ammattilaisten keskuudessa vankka ajatusmaailma siitä, että perhetyö ja varhaiskasvatus eivät kuulu saman yläotsikon alle. Tarkoitukseni oli kertoa Taikatuulen silloisen ryhmäkodin, nykyisen päiväkodin, toiminta-ajatuksista yhdistää laadukasta varhaiskasvatusta perheiden vahvempaan tukemiseen. Lyhyt puheenvuoroni ei herättänyt kuulijoissa yhtään kysymystä enkä saanut tukea ajatukseni jatkotyöstölle.

Olen kuitenkin elämässä oppinut, että periksi ei saa antaa. Vaikeimmatkin vastustajat on raivattavissa pois tieltä hyvän suunnitelman ja työnteon avulla. Taikatuulella on tehty töitä hiljaisesti, mutta oman asian tärkeyteen uskoen. Joka vuosi on löytynyt niin uusia kuin vanhojakin työkavereita jakamaan ajatuksia vahvemman kumppanuuden merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Tänä päivänä nokialaiseen varhaiskasvatukseen mahtuu todella laadukas kasvatustyö sekä asiakkaiden tarpeesta syntynyt perhetyön malli.

Kumppanuusmallin jalkauttaminen jatkuu ja sen muokkaaminen oman kaupungin tarpeisiin sopivaksi luo itsellekin haastetta tulevaisuudessa. Uskon varhaiskasvatuksen koko kentän olevan valmiimpi ottamaan kasvatuskumppanuuden haasteita vastaan, ja itse uskon olevani valmiimpi tuomaan niitä ammattitaitoisemmin esille.

Itselleni tämän työn loppuunsaattaminen kuvaa pitkän, mutta antoisan ajanjakson loppumista. Työ ei toki lopu, sillä tämän opinnäytetyön valmistuttua tartun uusiin kehittämishankkeisiin – vierivä kivi ei sammaloidu.

LÄHTEET

- Hämäläinen, Juha, Kurki, Leena.1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo. WSOY
- Karila Kirsti, Alasuutari Maarit, Hännikäinen Maritta, Nummenmaa & Rausku-
Puttonen Helena(toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere:
Vastapaino
- Kaskela Marja, Kekkonen Marjatta. 2008. Kasvatuskumppanuus kannattelee
lasta-opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes, oppaita
63. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy
- Kaskela, Marja. 2009. Luentomateriaali 14.9.2009. Varhaiskasvatuskoulutus
.Helsinki
- Keskinen, Soili, Virjonen Heli (toim.) 2004. Vanhemman ja lapsen kasvun
tukeminen päivähoidossa. Helsinki: Tammi
- Laki lasten päivähoitosta 367/ 1973/36. Viitattu 18.11.2010.
<http://www.finlex.fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Mikkola, Petteri, Nivalainen, Kirsi.2009. Lapselle hyvä päivä tänään –
näkökulmia 2010 - luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi:
pedatieto
- Ranne, Kaarina. 2002b. Sosiaalipedagogiikan ydintä etsimässä.
Sosiaalipedagoginen aikakausikirja 2.
- Ranne, Kaarina, Sankari, Anne Rouhiainen- Valo, Tuula, Ruusunen, Tuula.
2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta
toiminnan tulppaaniksi. Kokemäki. Satakunnan
ammattikorkeakoulu.
- Suksi, Kaisa. 2009. Varhaiskasvatuksen perhetyö Nokialla. Raportti elokuu
2007- kesäkuu 2009. Taikatuulen päiväkot.

Valtonen, Pekka. Terveliikkuja i.a. Varalan urheiluopisto. Koulutusmateriaali, opetusmenetelmät.Viitattu18.11.2010.
www.terveliikkuja.fi/data/file/opetusmenetelmat_pekka_valtonen.pdf

LIITTEET

KUTSU

Tervetuloa kuuntelemaan ja jakamaan ajatuksia sosiaalipedagogisista menetelmistä osana päivähoidon kasvatuskumppanuutta ja lapsen hyvää hoitopäivää. Kokoan Sosionomi-opintoihini liittyvän opinnäytetyönä materiaalin, jonka avulla Nokialainen päivähoidon työntekijä voi helpottaa omaa kohtaamistaan ja löytää toimintamalleja huolta herättävän perheen kanssa.

Materiaalin ensiesitys 14.4 klo:17.00-18.30 Myllyhaan Päiväkodilla.

ON HELPPOA OLLA SAMAA MIELTÄ
ON HELPPOA OLLA MIELETÖN
ENEMMÄN LÖYTÄÄ KUN POIKKEAA TIELTÄ
JA OIKAISEE LÄPI METSIKÖN

JUICE LESKINEN

Tervetuloa

Marja Olli

040-772 14 15

Vahvistathan osallistumisesi [marja.oli at luukku.com](mailto:marja.oli@luukku.com), kahvitarjoilua varten

Tervehdys

Olen kiitollinen ,että teistä löytyy innokkuutta tulla kuuntelemaan opinnäytetyöhöni liittyvän materiaalin esitys. Aiheenahan on sosiaalipedagogiikka päivähoidon kasvatuskumppanuudessa ja lapsen hyvässä hoitopäivässä.

Löytyykö teiltä ryhmistänne mieltä askarruttavaa malli esimerkkiä ? Perhettä , josta herää huoli ja jonka tilanne näkyy hoidossa olevan lapsen/lapsien arjessa poikkeavana käytöksenä. Te ette tiedä mitä tehdä , ja ajattelette hoidossa olevan lapsen/lapsien etu on ottaa asia puheeksi perheen kanssa.

Käytän materiaalin esityksessä malliperhettä, joka voisi löytyä sieltä teidän arjestanne.

Kirjatkaa lyhyesti nimettömänä perheen tilanne, miltä se teistä näyttää ja mikä teitä eniten huolestuttaa. Voitte lähettää kuvauksen sähköpostilla marja.ollila@nokia-kaupunki.fi.

Hei...

Kiitos osallistumisestasi opinnäytetyöni koulutusosuuden iltaan. Toivoisin, että arvioisit kuulemaasi lyhyesti seuraavien kysymysten avulla. Arviointia käytän työni kehittämisessä ja opinnäytetyöni kirjallisessa tuotoksessa.

1. Oliko illan aihe mielestäsi ajankohtainen omassa työssäsi?
2. Saitko aiheesta ja sen esittelytavasta ideoita omaan työhösi?
3. Miten arvioisit illan toteutusta ja Marja Ollia aiheen esittäjänä?
4. Mitä tahansa ajatuksia aiheesta, sisällöstä...jne.